

ЗАКОНИ МАНУ¹ (ВИТЯГИ)

Глава I

31. Задля процвітання світів він (мається на увазі божественна суть – Пуруші) створив із своїх вуст, рук, стегон і ступнів відповідно брахмана, кшатрія, вайшія і шудру.

88. Навчання, вивчення Вед, жертвопринесення для себе і жертвопринесення для інших, подання і отримання милостині він встановив для брахманів.

89. Охорону підданих, подання милостині, жертвопринесення, вивчення Вед і неохочість до мирських утіх він вказав для кшатрія.

90. Пасіння тварин, а також подання милостині, жертвопринесення, вивчення Вед, торгівлю, лихварство і землеробство – для вайш'я.

91. Але тільки одне заняття Владика (Ману) вказав для шудри – смиренне служіння цим варнам.

96. Із живих, істот найкращими вважаються одухотворені, серед одухотворених – розумні, серед розумних – люди, серед людей – брахмани.

98. Лише народження брахмана – вічне здійснення дхарми (гідності, добродійності), адже він народжений для дхарми і визначений для ототожнення з Бхармою (Богом-Творцем).

100. Все, що існує у світі – власність брахмана; внаслідок зверхності народження тільки брахман має право на все це.

101. Брахман їсть тільки своє, носить – своє і дає – своє; адже інші люди існують завдяки милості брахмана.

Глава III

13. Для шудри призначена дружина шудрянки, для вайшія – шудрянки і своєї варни, для кшатрія – ті обидві і своєї варни, для брахмана – ті три, а також своєї варни.

Глава VII

8. Навіть якщо цар – дитина, він не повинен зневажатись, думаючи, що він тількилюдина, оскільки він – велике божество з тілом людини.

65. Армія залежна від військового начальника, контроль над підданими – від армії, скарбниця і країна – від царя, мир і його протилежність – від посла.

95. Хто особисто захоплює колісницю, коня, слона, парасольку, гроші, зерно, тварин, жінок, все інше добро і недорого цінний метал – це його.

97. Нехай воїни віддадуть крашу частку царю – так сказано у Веді; не захопленеокремо повинно бути царем розподілене між всіма воїнами.

114. Підкору треба забезпечувати, розташувавши загін воїнів між двома

---

¹ Матеріал створено на основі навчального посібника Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн. 2-е вид. перероб. й доп. Київ : Центр учбової літератури, 2008 730 с.

селами, трьома, п'ятьма, а також сотнями сіл.

115. Треба призначити старосту для кожного села, керівника десяти сіл, керівника двадцяти і ста, а також керівника тисячі.

116. Сільський староста нехай сам повідомляє належним чином про злочини, вчинені у селі, керівнику десятима селами, керівник десятима – керівнику двадцятьма.

117. Керівник двадцятьма нехай все це повідомляє керівнику сотні, а керівник сотні сіл – особисто керівнику тисячі.

118. Те, що має бути дане царю жителями села щоденно: харчі, питво, паливо тощо – нехай збирає сільський староста.

120. За їх діями у селах, а також за приватними справами, нехай наглядає особисто сановник царя – вірний і невтомний.

121. У кожному місті треба призначити одного, який думає про всі справи, високоповажного за становищем, грізного на вигляд, що нагадує планету серед зірок.

133. Цар, навіть гинучи, нехай не бере податі із знавця Веди.

137. Нехай цар щорічно змушує простий люд, що живе у країні самостійним промислом, платити те, що називається податком.

138. Цар може змушувати виконувати роботу один день щомісяця ремісників усіх фахів і шудр, що живуть своєю працею.

Глава VIII

1. Цар, бажаючи розглянути судові справи, нехай з'являється підготовленим у суд разом з брахманами і досвідченими радниками.

9. Але, якщо цар не розглядає справи особисто, тоді необхідно призначити вченого брахмана для їх розгляду.

63. У судових справах мають допускатися свідки, гідні довіри, із усіх варн, що знають всю дхарму, яким чуже почуття жадібності.

68. Нехай свідчать стосовно жінок – жінки; стосовно двічінароджених – такі ж двічінароджені, чесні шудри; стосовно шудр, щодо низьконароджених – низьконароджені.

73. За різниці (у свідченнях) свідків цар має віддати перевагу (думці) більшості, за рівності – наділений видатними якостями, при різниці між різними – брахманів.

114. Або треба змусити (звинуваченого) взяти вогонь, пірнути у воду або ж торкнутися голів дружини і синів кожного зокрема.

115. Той, кого палаючий вогонь не обпалює, кого вода, піднімає на поверхню і (з ким) незабаром не трапиться нещастя, має вважатись чистим у клятві.

Глава X

268. Якщо брахман зневажливо поставився до кшатрія, на нього мають накладити штраф в 50 пан, вайш'я – 25, шудри – 12.

270. Народжений один раз, якщо він ображає двічінароджених, то він заслуговує навідрізання язика, тому що він самого низького походження.

279. Той член, яким людина, нижча за своїм походженням, вдарить вищого, саме віну нього має бути відрізаним, такий припис Ману.

379. Брахман підлягає оголенню голови замість смертної кари, для інших же варн – може бути застосована смертна кара.

381. На землі немає вчинка, що більш не відповідає дхармі, ніж вбивство брахмана, тому царю не слід навіть думати про його вбивство.

417. Брахман може впевнено привласнювати майно шудри, бо в нього немає ніякої власності, оскільки він той, майно якого забирається хазяїнові.